

UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE

TEZĂ DE DOCTORAT

DOMENIUL: ISTORIE

POLITICĂ ȘI ECONOMIE ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE SUD-EST. CAZUL ROMÂNIEI (1928-1938)

-rezumat-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC

Prof. Univ. Dr. Gheorghe ONIȘORU

DOCTORAND

Cristian Alexandru BOGHIAN

SUCEAVA

2016

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „***SOCERT. Societatea cunoașterii, dinamism prin cercetare***”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/132406. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

CUPRINSUL LUCRĂRII DE DOCTORAT

LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	9

CAPITOLUL 1

MAREA CRIZĂ ÎN ROMÂNIA (1929-1933)	15
---	-----------

1.1 Cauzele mării crize economice din 1929-1933	15
--	-----------

1.1.1 Cauze externe – situația europeană și sud-est europeană	15
---	----

1.1.1.1 <i>Evoluții economice până la marea criză.....</i>	<i>15</i>
--	-----------

1.1.1.2 <i>Izbucnirea și derularea mării crize economice</i>	<i>20</i>
--	-----------

1.1.2 Cauze interne	26
---------------------------	----

1.1.2.1 <i>Situația antebelică.....</i>	<i>26</i>
---	-----------

1.1.2.2 <i>Urmările Primului Război Mondial.....</i>	<i>28</i>
--	-----------

1.1.2.3 <i>Agricultura</i>	<i>29</i>
----------------------------------	-----------

1.1.2.3.1 <i>Reforma agrară și efectele ei</i>	<i>29</i>
--	-----------

1.1.2.3.2 <i>Creditul agricol</i>	<i>33</i>
---	-----------

1.1.2.3.3 <i>Evoluția structurilor culturilor și productivității agricole.....</i>	<i>34</i>
--	-----------

1.1.2.3.4 <i>Mecanizarea agriculturii.....</i>	<i>36</i>
--	-----------

1.1.2.3.5 <i>Populația agricolă.....</i>	<i>38</i>
--	-----------

1.1.2.4 <i>Industria, petrolul și capitalul extern</i>	<i>41</i>
--	-----------

1.1.2.5 <i>Exporturi și importuri</i>	<i>42</i>
---	-----------

1.1.2.6 <i>Sectorul bancar și stabilizarea monetară</i>	<i>45</i>
---	-----------

1.1.2.7 <i>Bugetul statului și reparațiile de război</i>	<i>47</i>
--	-----------

1.1.2.8 <i>Politici economice eronate?.....</i>	<i>48</i>
---	-----------

1.1.2.9 <i>Ciclicitatea activității economice.....</i>	<i>50</i>
--	-----------

2.1 Forme de manifestare a crizei economice din 1929-1933.....	51
---	-----------

2.1.1 Criza în agricultură	51
----------------------------------	----

2.1.1.1 <i>Scăderea prețurilor și a nivelului de trai.....</i>	<i>51</i>
--	-----------

2.1.1.2 <i>Modificarea suprafețelor și culturilor</i>	<i>53</i>
---	-----------

2.1.1.3 <i>Criza datoriilor populației agricole.....</i>	<i>55</i>
--	-----------

2.1.2 Criza în industrie.....	58
-------------------------------	----

2.1.3 Criza comerțului exterior	61
2.1.4 Criza bancară și situația monetară	66
2.1.5 Venitul național și bugetul	68
Concluzii	72

CAPITOLUL 2

O PRIVIRE ASUPRA REGIMURILOR POLITICE

DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE SUD-EST	74
--	-----------

DIN PERIOADA INTERBELICĂ	74
---------------------------------------	-----------

2.1 România.....	74
------------------	----

2.2 Polonia	80
-------------------	----

2.3 Cehoslovacia.....	86
-----------------------	----

2.4 Ungaria	91
-------------------	----

2.5 Iugoslavia.....	97
---------------------	----

2.6 Albania.....	102
------------------	-----

2.7 Bulgaria	106
--------------------	-----

2.8 Grecia.....	112
-----------------	-----

Tendințe regionale generale și concluzii.....	114
--	------------

CAPITOLUL 3

ULTIMELE ZILE ALE DEMOCRAȚIEI

ÎN ROMÂNIA INTERBELICĂ (1937-1938)	120
---	------------

3.1 Semnele apocalipsei și ultimele zile ale democrației.....	120
--	------------

3.1.1 Planurile dictatoriale ale lui Carol al II-lea: Mit și realitate	120
--	-----

3.1.1.1 <i>Renunțările la tron</i>	120
--	-----

3.1.1.2 <i>Carliștii, Iuliu Maniu și „Restaurația”</i>	126
--	-----

3.1.1.3 <i>Camarila și mitologia planurilor de acaparare a puterii</i>	130
--	-----

3.1.2 Contextul politic interbelic și alegerile parlamentare din 1937	135
---	-----

3.1.3 Activitatea naționalistă a guvernului Octavian Goga	139
---	-----

3.1.4 Reacții interne în privința guvernului naționalist.....	145
---	-----

3.1.4.1 <i>Perspectiva evreiască</i>	145
--	-----

3.1.4.2 <i>Punctul de vedere românesc</i>	148
---	-----

3.2 Impactul internațional al guvernării Octavian Goga.....	149
--	------------

3.2.1 Germania și Italia.....	150
-------------------------------	-----

3.2.2 U.R.S.S.	155
3.2.3 Marea Britanie	159
3.2.4 Franța	164
3.2.5 Micescu la lucrările Consiliului Societății Națiunilor de la Geneva.....	168
3.3 Reacții interne și externe după ieșirea lui Goga de la guvernare.....	170
Concluzii	171

CAPITOLUL 4

POLITICA ȘI ECONOMIA, ÎNTR-UN ECHILIBRU DINAMIC?173

4.1 Democrația românească de la extaz la agonie: Lupta electorală173

4.1.1 Sistemul electoral și electoratul	173
4.1.2 Alegerile din 1926	175
4.1.3 Alegerile din 1927	176
4.1.4 Alegerile din 1928	178
4.1.5 Alegerile din 1931	179
4.1.6 Alegerile din 1932	180
4.1.7 Alegerile din 1933	182
4.1.8 Alegerile din 1937	183
4.1.9 Trenduri electorale 1926-1937.....	185

4.2 De la marea criză la vârful istoric al creșterii economice în România187

4.2.1 Impactul mării crize economice asupra societății românești	187
4.2.2 Dezvoltare etatistă prin industrializare și nationalism economic	190
4.2.3 Activitatea intervenționistă a Guvernului Gh. Tătărescu.....	193
4.2.4 Dimensiunile dezvoltării industriale	196
4.2.5 Agricultură	199
4.2.5.1 Prețurile produselor agricole	200
4.2.5.2 Mecanizarea și populația agricolă	202
4.2.5.3 Producția și productivitatea agricolă	204
4.2.6 Exporturi, importuri și evoluția capitalurilor autohtone și străine.....	206
4.2.7 Venitul Național.....	210

4.3 Teoria echilibrului dinamic universal.....211

4.3.1 Critica liberalismului democrat și intervenționismului autoritarist	211
4.3.2 Teoria echilibrului dinamic universal	218
4.3.3 Declanșarea evoluției divergente a politicii și economiei.....	223

Concluzii.....	226
CONCLUZII.....	228
BIBLIOGRAFIE	230

Perioada interbelică europeană, dar și românească poate fi caracterizată drept una a schimbărilor profunde de natură socială, politică și economică. Evoluția complexă politică și economică a României în perioada 1928-1938 credem noi că este greu de analizat doar printr-o singură manieră sau perspectivă, unitară și exhaustivă, fiind necesară o abordare interdisciplinară, axată pe câteva subiecte specifice de importanță și relevanță majoră. Astfel, lucrarea de față încearcă să explice relația dintre evoluția sistemului democratic și evoluția economiei în ultima decadă democratică interbelică, bazându-se pe o structură alcătuită din câteva studii de caz. Primul studiu este axat pe marea criză economică în România, unde sunt cercetate cauzele externe și interne ale apariției acestei recesiuni precum și formele de manifestare ale acesteia. Al doilea studiu urmărește sistemele politice și constituționale din Europa Centrală și de Sud-Est în perioada interbelică, astfel încadrând într-un context regional și remarcându-se și influențele externe la care a fost supusă evoluția politică a țării noastre. Al treilea studiu tratează cu mai multă atenție cauzele specifice ale eșecului democrației din România, accentul fiind pus pe perioada 1937-1938. Ultima parte a lucrării încearcă, inițial, să cuantifice statistic performanțele economice în paralel cu cele politice ale țării noastre în perioada 1928-1938 pentru a putea vedea în mod direct dacă există vreo legătură sau asemănare între evoluția democrației și economiei. Se va încerca o explicare a corespondențelor găsite, practic a *procesului* de transformare politico-economică, prin formularea unei teorii proprii, și anume cea a *teoriei echilibrului dinamic universal*.

În ceea ce privește tema lucrării, istoriografia și literatura de specialitate au cercetat până acum distinct atât viața politică cât și viața economică a României interbelice sau cel puțin doar dintr-o perspectivă istorică, de consemnare a faptelor. Noutatea principală a lucrării de față constă tocmai în perspectiva interdisciplinară pe care o propune și dorința de înțelege și explica evoluția democrației și a economiei. Stadiile cercetărilor și metodologiile folosite le-am structurat în cele ce urmează pe fiecare capitol în parte, ținând astfel cont de diversitatea temelor alese pentru a fi studiate. De asemenea, fiecare „introducere” de capitol de mai jos beneficiază și de o serie de întrebări de la care se pleacă în căutarea răspunsului în cuprinsul părții respective.

Prima parte a lucrării se oprește asupra evenimentului de cea mare gravitate politico-economică din perioada interbelică, și anume marea criză economică din 1929-1933. Problematika fenomenului de *criză* este una deosebit de importantă în istoriografie, ea luând mai multe forme, printre care politică, instituțională, socială, demografică, economică și altele. Adeseori, crizele de o anumită natură influențează sau generează și schimbări de altă formă. Spre exemplu, marea criză *economică* în Europa, chiar și în România, a determinat și o pleiadă

de schimbări *politice, sociale și de mental colectiv*. Esența problemei o constituie în sine *criza*, ca proces ce alterează paradigme sau generează altele. Mai buna înțelegere a acestui fenomen ar putea ajuta la o mai bună gestiune și control a acestuia, dar nicidecum la eradicarea lui. *Criza* ar putea avea și o funcție de reechilibrare a unor dezechilibre acumulate de-a lungul timpului, fiind așadar un proces natural, ciclic și chiar cu rol reglator.

Marea criză economică din 1929-1933, denumită așa ulterior prin prisma efectelor ei pe plan mondial, s-a petrecut într-un anumit context istoric, politic și economic, și anume cel interbelic. Istoriografia mării depresiuni economice este cel mai adesea regăsită în cadrul studiilor legate de economia interbelică și în monografiile, chiar dacă mai rar¹. În privința problematicii cercetării cauzelor și efectelor mării crize economice din 1929-1933 în România, situația istoriografică nu diferă, cu excepția faptului că studii dedicate în mod special crizei lipsesc aproape în totalitate. Astfel, de evoluția economică a României interbelice s-au ocupat Gh. M Dobrovici², Virgil Madgearu³, Victor Axenciuc⁴, Tudorel Postolache⁵. Au contribuit cu studii și lucrări conexe și Florin Codrescu⁶, Vasile Bozga⁷, Bogdan Murgescu⁸, Corneliu Olaru⁹, Gheorghe Popescu¹⁰, I. Puia¹¹ și Dumitru Șandru¹² și alții.

¹ Vezi Rondo Cameron, *A Concise Economic History of the World from Paleolithic Times to the Present*, Oxford University Press, New York, 1993; Patricia Clavin, *The Great Depression in Europe, 1929-1939*, Macmillan Press LTD, London, 2000; Dan Diner, *Cataclysms, A history of the twentieth century from Europe's Edge*, The University of Wisconsin Press, London, 2008; Barbara Jelavich, *Istoria Balcanilor, Secolul al XX-lea, vol. II*, Institutul European, Iași, 2000; Charles & Barbara Jelavich, (coord.), *The Balkans in Transition. Essays on the development of Balkan life and politics since the Eighteenth century*, Archon Books, Hamden, Connecticut, S.U.A., 1974; Corneliu, Olaru, *Echilibre monetare europene, (1918-1939)*, Editura ISIS, București, 1995; J. M. Roberts, *Europe 1880-1945*, Longman Group Limited, London, 1972; I. Saizu, Al. Tacu, *Europa economică interbelică*, Institutul European, Iași, 1997.

² Gh. M. Dobrovici, cu lucrările *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate (1823-1933)*, Tipografia ziarului „Universul”, București, 1934 și *Evoluția economică și financiară a României în perioada 1934-1943*, Editura Bucovina I. E. Torouțiu, București, 1943

³ Virgil N. Madgearu, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, Editura Științifică, București, 1995

⁴ Victor Axenciuc, *Introducere în istoria economică a României, Epoca Modernă*, Editura Fundației „România de Măine”, București, 1997 și *Evoluția economică a României, cercetări statistico-istorice, 1859-1947*, vol.I-III, Editura Academiei Române, București, 2000

⁵ Tudorel Postolache (coord.), *Economia României : secolul XX : noua tranziție la economia de piață: premise istorice și perspective*, Editura Academiei Române, București 1991

⁶ Florin Codrescu, *Influența crizei mondiale asupra politicii economice internaționale a României*, Tipografia I.N. Copuzeanu, București, 1932

⁷ Vasile Bozga, *Criza agrară în România dintre cele două războaie mondiale*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975

⁸ Bogdan Murgescu, *România și Europa, acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010

⁹ Corneliu Olaru, *Circulația monetară în România (1929-1940)*, București, 1996

¹⁰ Gheorghe Popescu, *Dezvoltarea teritorială a României. 1900-1985 (Revizuirea unei concepții)*, Editura Sincron, 1994

¹¹ I. Puia, *Relațiile economice externe ale României în perioada interbelică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982

¹² Dumitru Șandru, cu lucrările *Reforma agrară din 1921 din România*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975 și *Creditul agricol în România (1918-1944)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985 și *Satul românesc între anii 1918 și 1944*, Casa de presă și Editură „Cronica”, Iași, 1996

Așadar, primul capitol din lucrare își propune să exploreze cauzele și formele de manifestare ale crizei economice din România, în perioada 1929-1933, dorind să redea sub forma unui studiu încheșat, o imagine aproape completă asupra acestui subiect, necercetat în mod singular și aprofundat de istoriografie până acum. Dat fiind faptul că natura capitolului este una de istorie cu profil economic, pe lângă sursele secundare menționate, sunt integrate și o serie de date statistice prin interpretarea cărora s-au realizat numeroase grafice, care joacă rolul surselor primare de documentare și analiză.

Țara noastră poate fi considerată ca fiind integrată în mecanismul global ce a dus la apariția și dezvoltarea mării crize economice, în contextul valului de schimbări generate de Primul Război Mondial. Deși cu o pondere mică (cu excepția exporturilor agricole și producției petroliere) în economia mondială, economia românească era bine conectată la fluxurile economice europene și internaționale, fiind sensibilă, datorită propriilor deficiențe, la fluctuațiile acestora. Astfel, marea criză din 1929-1933 s-a manifestat în țara noastră pe de-o parte, ca urmare a specificului economic autohton problematic, dar mai ales ca urmare a schimbărilor profunde de *behaviourism economic* determinate de Primul Război Mondial, ce au influențat apariția naționalismului economic.

Primul Război Mondial și tratatele de pace de la finalul acestuia au creat, din punct de vedere cel puțin teoretic, premisele unei Europe democratice în care predominau mai mult statele-națiune în dauna imperiilor multinaționale. Spre deosebire de Vestul Europei, unde tradițiile democratice erau mai vechi, iar societatea era mai omogenă din punct de vedere etnic, Europa Centrală și de Sud-Est prezenta „carențe” în aceste aspecte, dacă este să judecăm după standardele occidentale. Totuși, specificul local și regional a fost oarecum uitat în momentul organizării de către aceste state nou-apărute sau mărite, a unor instituții liberal-democratice funcționale adaptate contextului și vieții politice a acestor zone.

Situația Europei Centrale și de Sud-Est în perioada interbelică a fost abordată de autori precum Iván T. Berend și György Ránki, Barbara Jelavich, Vasile Pușcaș, Joseph Rothschild, Hugh Seton-Watson, Ioan Scurtu și alții, în lucrări ce includeau și referințe la acest subiect sau tratau doar anumite țări în parte. Acest capitol încearcă, într-un mod sintetic și precis, să arunce o privire asupra regimurilor politice ale României, Poloniei, Cehoslovaciei, Ungariei, Iugoslaviei, Albaniei, Bulgariei și Greciei în perioada dintre cele două războaie mondiale. Astfel, se menționează pentru fiecare țară în parte aspecte legate de legile fundamentale și se realizează o scurtă prezentare a evoluției regimului politic și activității principalelor formațiuni politice.

Așadar, al doilea capitol dorește să creioneze o imagine de ansamblu, cu caracter mai degrabă regional, a evoluției organizărilor politice din țările Central-Sud-Est europene menționate mai sus, fără a le supune unor standarde stricte generalizatoare, pur europene. Succesul sau eșecul acestor regimuri, din punct de vedere liberal-democratic, nu este comparat cu evoluția regimurilor din Vestul Europei, țările occidentale, cum s-a menționat anterior, trecând printr-o experiență istorică politică diferită. Soarta sistemelor constituționale și politice ale Europei Centrale și de Sud-Est a fost influențată de activitatea blocurilor totalitare care s-au format atât în Vestul cât și Estul Europei, însă comportamentul acestor state nou-apărute sau mărite după Primul Război Mondial reprezintă în cele din urmă rezultatul experiențelor politice proprii ale acestor țări independente și suverane.

Putem conchide că în general, ascensiunea autoritarismului în Europa Centrală și de Sud-Est rezidă totuși în slaba tradiție liberal-democratică a acestor țări și ca urmare a unei experiențe statale insuficiente. Imaturitatea formațiunilor politice precum și confuzia ideologică a acestora nu au creat o punte între alegători și aleși, ci din contră, au alimentat tendințele autoritariste ale unor camarile aflate în zona puterii executive care s-au folosit din plin de contextul local pentru a discredita regimul liberal și a-și legitima intervenția autoritară legându-o de un scop „nobil” mai presus de orice. De asemenea, marea criză economică a contribuit din plin la radicalizarea regimurilor autoritare prin discreditarea variantelor mai „democratice” sau moderate și a favorizat ascensiunea formațiunilor politice extremiste. Până în 1938, România a avut cea mai longevivă și rezistentă democrație din regiune, excluzând din ecuație Cehoslovacia, ce a dispărut treptat ca stat la scurt timp.

A treia parte a lucrării aprofundează în mod special eșecul sistemului democratic românesc. Pe 11 februarie 1938 una din ultimele țări democratice ale Europei a trecut la un regim monarhic autoritar condus de regele Carol al II-lea. După cele 44 de zile ale unui guvern care a provenit dintr-un Parlament ales liber, Democrația a luat sfârșit în mod oficial în România, întorcându-se abia după 52 de ani. Tranziția României la autoritarism a fost explicată de istoriografie în principal prin eșecul regimului democratic și tendințele dictatoriale ale regelui Carol al II-lea, lucrări reprezentative în această privință fiind cele ale lui Al. Gh. Savu¹³,

¹³ Al. Gh. Savu, *Dictatura regală, 1938-1940*, Editura politică, București, 1970

Florea Nedelcu¹⁴, M. Mușat și I. Ardeleanu¹⁵ și Ioan Scurtu¹⁶. Andrew C. Janos¹⁷ și Dylan J. Riley¹⁸ au contribuit de asemenea cu o abordare conceptual-teoretică în acest sens. Totuși, rolul naționalismului și în special comportamentul naționalist al guvernului Goga nu a fost luat suficient în calcul ca un plauzibil catalizator al autoritarismului.

Folosind surse primare de la Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale din București (S.A.N.I.C.), Serviciul Județean al Arhivelor Naționale din Suceava (S.J.A.N. Suceava) presa vremii, izvoare documentare, însemnări zilnice, memorii precum și variate lucrări generale, am structurat conținutul acestui capitol într-o ordine cronologică, împărțită în secțiuni.

Din nefericire, în țara noastră, în 1938 naționalismul de partid a dat o lovitură fatală sistemului democratic din care a provenit, discreditându-l neintenționat. Guvernul Goga a demonstrat că „Naționalismul Democratic” pe care îl simboliza, nu era posibil. Așadar, în timp ce recunoaștem o tendință (anterior tratată de istoriografie) de eroziune democratică cu o pluralitate de cauze externe, regale și ale partidelor democratice, nu putem neglija acum rolul important pe care l-a jucat naționalismul, un catalizator al autoritarismului, în timpul ultimelor 44 de zile ale democrației în România interbelică.

Ultimul capitol al lucrării explorează evoluțiile sistemului democratic și economic în perioada 1928-1938 și cum s-au influențat acestea, pe baza unei relații de interdependență. De asemenea, în această parte a lucrării se încearcă formularea unei teorii proprii ce încearcă să explice din punct de vedere macro procesele care au transformat radical România în ultima decadă democratică interbelică.

În 1928, Partidul Național Țărănesc era adus la guvernare de un val de popularitate istoric, de 77,76%. Acest moment a fost perceput de unii contemporani și chiar de unii istorici ca unul de eliberare de sub dominația liberală, un adevărat triumf al voinței populare majoritar rurală, și al democrației din moment ce alegerile au fost considerate cele mai libere de până atunci. Nu a existat și nu va mai exista o asemenea euforie democratică deoarece în scurt timp a urmat apocalipsa economică. Democrația românească atinsese punctul culminant de „dezvoltare”, după care nu putea să urmeze decât decăderea.

¹⁴ Florea, Nedelcu, *Viața politică din România în preajma dictaturii regale*, Editura Dacia, Cluj, 1973

¹⁵ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire, vol. II, partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1988

¹⁶ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Editura Paideia, București, 1999

¹⁷ Andrew C. Janos, *The one-party state and social mobilization: East Europe between the wars*, în *Authoritarian Politics in modern society. The dynamics of established one-party systems*, edited by Samuel P. Huntington and Clemet H. Moore, Basic Books, Inc., Publishers, New York, London, 1970, pp. 204-236

¹⁸ Dylan J. Riley, *The civic foundations of fascism in Europe: Italy, Spain and Romania, 1870-1945*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 2010

Chiar înainte de 1929, o criză economică locală își făcea ușor simțită prezența în România. Creditul, comerțul și producția își temperează avântul precedent, creanțele societăților industriale cresc, iar creditele bancare se majorează simțitor. Criza economică mondială din 1929-1933 se manifestă și în România, unde se suprapune peste guvernarea țărănistă, care, din nefericire și neintenționat, ia măsuri pro-ciclice în locul celor anti-ciclice (anti-criză). Apocalipsa economică transformă economia liberală a României într-una treptat „împinsă de la spate” de stat și/sau marile cercuri financiare, atingând în 1938 vârful istoric de dezvoltare.

Momentul 1928-1929 a fost unul decisiv pentru soarta sistemului politic din România interbelică. Din acest moment, democrația românească a mers, încet, dar sigur, pe o pantă descrescătoare. În același timp, a fost momentul în care economia României a început drumul către maxima sa dezvoltare economică. O criză poate falimenta, dar poate și fortifica un sistem economic, eliminând verigile slabe.

După alți patru ani de guvernare liberală cu o stabilitate economică și politică, coroborate cu creșterea influenței Palatului Regal și fragmentarea clasei politice, urmează guvernarea poetului Octavian Goga. După doar 44 de zile care au „prevestit” semnele venirii ei, sfârșitul lumii democratice românești din 10 februarie 1938 a încheiat decada duelului celor două apocalipse.

Apocalipsa economică din 1928-1929 și cea democratică din 1938, sunt încadrate de o perioadă de 10 ani în care putem remarca o relație ce s-a format între cele două. De la extazul democratic și agonia economică din 1928-1929 ajungem în 1938 la apogeul economiei și prohodul democrației. Ar putea să existe, așadar, o relație de interdependență și invers proporționalitate între cele două? Putem vorbi de un echilibru dinamic în care se regăsesc economia și sistemul democratic românesc?

Putem afirma că evoluția sistemului democratic și a economiei au fost strâns interconectate. Acestea au urmat trasee convergente până în 1928, evoluția comună alterată de marea criză economică și evenimentele politice din această perioadă, iar din 1931 acestea au urmat trasee divergente. Acest proces este explicat așadar prin mecanismul echilibrului dinamic universal, care, în sine, acționând în mod real prin agenții săi politico-economi, din dorința de a echilibra unele dezechilibre, dezechilibrează altele pentru a fi din nou echilibrate. Recuperarea rapidă a decalajelor și modernizarea socială și economică a României în anii 1930 s-au putut realiza doar cu prețul slăbirii sistemului democratic.

În explicarea unui proces atât de complex și paradoxal, trebuie să ținem cont de o multitudine de factori, printre care și contextul european și mai ales regional. Influența

sistemelor politice autoritare înconjurătoare și mai ales încercuirea de către blocurile totalitare fasciste și sovietice ar fi avut consecințe similare și în cazul unei democrații de tradiție, cum ar fi cea franceză, transplantată în locul celei românești. Putem vorbi de două zone de echilibru politic care se bazează și pe similitudini economice. Zona europeană occidentală „peninsulară” și zona Central-Sud-Est europeană continentală. Din acest punct de vedere, presiunile autoritariste asupra Franței și Marii Britanii nu au fost pe măsura celor exercitate asupra țării noastre sau a celor din jurul nostru.

Generalizând, putem spune că naționalismul economic și naționalismul politic au fost caracteristicile perioadei interbelice, transformări survenite ca urmare a unor mari cataclisme politico-economice. Cert este însă că lipsa de cooperare pentru un țel comun, lipsa de integrare națională și europeană, au dus la radicalizarea anilor 1930. Mai buna înțelegere a funcționării mecanismelor echilibrului dinamic universal ar putea duce chiar la observarea unor tipare ce să ajute la prevenirea apariției derapajelor politico-economice. În cazul de față, necesitatea de a echilibra dezechilibrele acumulate a dat naștere la Primul Război Mondial, care la rândul său, deși reușind o echilibrare, a creat o nouă paradigmă politico-economică a anilor 1920. Dezechilibrele ce au culminat în perioada mării crize economice au dat naștere unui nou context de echilibrare politico-economic al anilor 1930 ce se va încheia în 1938-1939, urmând bineînțeles alt eveniment catalizator, generator de dezechilibre de echilibrare. Fiecare nouă paradigmă politico-economică, a fost, dincolo de conotații subiective pozitive sau negative, o tentativă de progres și modernizare. Politica și economia în România în perioada 1928-1938 au reprezentat principalele coordonate a căror evoluție divergentă explică progresul maxim care s-ar fi putut obține în acel context istoric.